

საქართველოს ეკონომიკის განვითარების ტენდენციები და პერსპექტივები

ნოდარ ჭითანავა

ეკონომიკურ მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი,
სოფლის მეურნეობის
მეცნიერებათა აკადემიის
აკადემიკოსი

II ნაწილი – გაგრძელება

(დასაწყისი იხილეთ „ბიზნესი და კანონმდებლობა“ №2)

კვაზი საბაზრო ეკონომიკური სისტემა. განვლილი პერიოდის შეფასებისას ყურადღება უნდა მივაქციოთ შემდეგ თავისებურებას: ამჟამინდელი ეროვნული ეკონომიკური სისტემა „საბჭოთა სოციალიზმის“, „ველური კაპიტალიზმის“, განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკურ სისტემათა ფუნქციონირების ცალკეული პრინციპებისა და მექანიზმების გაერთიანებით (დაჯგუფებით) შეზღუდულ პერიმეტრზე (სივრცეში) წარმოიქმნა და „ჰიბრიდულ“ წარმონაქმნად ჩამოყალიბდა, რომელიც დღემდე არსებული ეკონომიკური სისტემებისაგან ყოველმხრივ განსხვავდება და სიტუაციის (პოსტსოციალისტური პერიოდის) თავისებურებების აგებულების (ფორმირებადი და ფუნქციონირებადი სტრუქტურა), საზოგადოებრივ ურთიერთობათა გარდაქმნების ხასიათთან ცვალებადი ადეკვატურობით გამოირჩევა და ისტორიული ანალოგი არა აქვს.

ბუნებრივია, ასეთი სისტემის (კონგლომერატის) ძირითადი შემადგენლები (ელემენტები) დეფორმირებულია. მაგალითად, კაპიტალის დიდი ნაწილი წარმომავლობის (პრივატიზაციის კრიმინალური ასპექტები) და დაბალი დონის მენეჯმენტის გამო, აღწარმოებაში რეალურად არ მონაწილეებს. ძირითადი და სანარმოო ფონდების, მიწის დიდი ნაწილი კონსერვაციაშია. წარმოების ფაქტორი – შრომა (სამუშაო ძალა) ახალ რეალობასთან ადაპტირებული არ არის. კაპიტალის (როგორც წარმოების ფაქტორის) არაეფექტიანად გამოყენების გამო წარმოების პროცესის განახლება, თუნდაც მარტივი აღწარმოების დონეზეც არ ხდება და კვალიფიციურ შრომაზე (განსაკუთრებით რეალურ სექტორში) მოთხოვნაც მცირდება. ისეთი ფაქტორი, როგორცაა მეწარმეობრივი უნარი თვითგანვითარების პოტენციურ შესაძლებლობებს ვერ იყენებს. ეკონომიკის სახელმწიფოებრივი რეგულირება

(როგორც განვითარების ფაქტორი) დროის მოთხოვნებს ჩამორჩა და ეროვნული ეკონომიკის სტრატეგიული ამოცანების გადანყვეტას არასისტემატიური ხასიათი აქვს. ცოდნა, როგორც განვითარების ინტეგრირებული ფაქტორი, ეკონომიკის ეროვნულ თავისებურებებს არ ითვალისწინებს. ამიტომ, ზოგად კონცეპტუალური და მეთოდოლოგიური მიდგომებით განისაზღვრება ეკონომიკის განვითარების ორიენტირები და სტრატეგია.

რეალურ ეკონომიკაში კონკურენტული (კლასიკური გაგებით) გარემო არ შექმნილა, რაც ამუხრუჭებს საბაზრო მექანიზმების (ინსტრუმენტების) მოქმედებას, აკნინებს სტიმულირების (მოტივაციის) როლს, ზღუდავს თავისუფალ არჩევანს. ქვეყანაში კერძო საკუთრება (როგორც ასეთი) და სახელმეკრულებო ურთიერთობები, მყარად არ არის დაცული (სუბიექტური ინტერესების გავლენას განიცდის). კერძო საკუთრების დისკრედიტაციის საფრთხეც შეიქმნა.

ქვეყნის ეკონომიკური სისტემა არ არის ორიენტირებული მწარმოებლურობასა და ეფექტიანობაზე, გრძელვადიანი ზრდის ფაქტორებზე (ინვესტიციები რეალურ სექტორში, სამუშაო ძალის ფორმირება, განათლება და ა.შ.). ამასთან, არსებითად დამოკიდებულია გარედან მხარდაჭერაზე (ინვესტიციები). ყოველივე ამის შედეგად, ბუნებრივია, ეროვნული ეკონომიკა ეფექტიანი თვითრეგულირების რეჟიმში ვერ ფუნქციონირებს.

ამრიგად, ქვეყანაში როგორც ფორმით, ასევე შინაარსით ფუნქციონირებს სოციალურ-ეკონომიკური სისტემა, რომელიც დეფორმირებულ საბაზრო და სახელმწიფოებრივ მექანიზმებს ემყარება. ამიტომ, მისი სიცოცხლისუნარიანობა, თვითგანვითარების პოტენციალი ვერ უზრუნველყოფს ხანგრძლივი ეკონომიკური ზრდის ახალ ტრექტორიაზე გადასვლას.

სოციალური დიფერენციაციის პროცესის შეუქცევადი ხასიათი. წარმოების ფაქტორების არაეფექ-

ტიანად გამოყენების ფონზე, გაღრმავდა სოციალური დიფერენციაციის პროცესი. საქართველოში ღარიბთა უდიდესი ნაწილი განათლებული და ადრე პროფესიული ჩვევების (გამოცდილების) მქონე ადამიანები არიან. მათი დღევანდელი ყოფა პროფესიის, რწმენის დაკარგვას, ფსიქოლოგიურ სტრესს, საბოლოოდ საზოგადოებრივ და მორალურ დეგრადაციას იწვევს.

ზემოთ მოტანილი ანალიზი (საარსებო მინიმუმის, უმუშევრობის, სოციალური დიფერენციაციის მაჩვენებლები და სხვ.) ადასტურებს, რომ „ახალ მდიდრებსა“ და „ახალ ღარიბებს“ შორის სოციალური პოლარიზაციის ფონზე ჩამოყალიბებული წინააღმდეგობა თვისებრივად ახალ ფორმასა და შინაარსს იძენს – პოლიტიკური დაპირისპირების შეუქცევად პროცესში გადავიდა, რაც ბუნებრივია, კლასობრივი ბრძოლის რევანშისტული ფორმების გამოყენების საფრთხეს შეიცავს. იგი თავისი არსით განსხვავდება ცნობილი შეხედულებისგან – კაპიტალსა და შრომას შორის არსებული წინააღმდეგობის შესახებ. იგი შინაარსით უფრო ღრმაა და განვითარების პროცესის ნებისმიერ სიტუაციაში სოციალური აფეთქების რეალურ წყაროს წარმოადგენს. ამასთან, ეს მოვლენა ინტერნაციონალური ხასიათისაა და ზოგად-საკაცობრიო სოციალურ პრობლემათა რანგში განიხილება.¹

საზოგადოება, ამ საფრთხეს სერიოზულ ყურადღებას არც აქცევს. არადა, ეს ორი კატეგორია („ახალი მდიდრები“ და „ახალი ღარიბები“) მხოლოდ პირობითად განსხვავებული ცნებები არ არის, ორი ერთმანეთისგან მკვეთრად განსხვავებული მენტალიტეტი, ფასეულობათა აღიარებაა. მათ სხვადასხვა სამომხმარებლო ბაზრებიც აქვთ, ფასწარმოქმნის მექანიზმის გავლენაც სხვადასხვანაირია. ამიტომ, საზოგადოებრივი ქცევის სხვადასხვა ნორმებით ცხოვრობენ. ეს განსაკუთრებული ტიპის სოციალურ-პოლიტიკური მოვლენაა, რომელიც ქვეყნის განვითარების პროცესებზე პირდაპირი ზემოქმედებით ყოველმხრივ ხელს უშლის საზოგადოების კონსოლიდაციას, საბოლოოდ, სოციალურ წონასწორობას. ნიშანდობლივია, რომ ეს მოვლენა საქართველოში აღმოცენდა ეროვნული ეკონომიკის გაჩანაგების ფონზე. ამასთან, „ახალი ღარიბების“ დიდი ნაწილი, როგორც ითქვა, განათლებული ადამიანები არიან. ასეთ მოვლენას ისტორიული ანალოგი არა აქვს.

ამჟამად, ისე როგორც მსოფლიოში, საქართველოშიც ხუთ საშიშ სოციალურ-პოლიტიკურ მოვლენასთან გვაქვს საქმე. ესაა შიმშილი, უმუშევრობა, ავადმყოფობა, უნიგნურობა და უთანასწორობა. ესენი, ზოგად საკაცობრიო და ამავდროულად, ეროვნული პრობლემებია, თანამედროვეობის ამკარად გამოკვეთილი თავისებურება-ტენდენციებია. საქართველოში

ეს მოვლენა — შედეგი უკანასკნელი 20 წლის მანძილზე საზოგადოებრივ ურთიერთობათა ტრანსფორმაციის მიზნებისა და ამოცანების „კლასობრივი ბრძოლის“ პოზიციებიდან გაცნობიერებამ და როგორც აღინიშნა, არსებული პოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკური სისტემების თანმიმდევრულად შეცვლის (დემონტაჟის) ნაცვლად, მათი მყისიერად ნგრევის პოლიტიკამ განაპირობა. განსაკუთრებული როლი ამ საქმეში შეასრულა პოლიტიკური შურისძიების სულისკვეთებამ, რომლის ლოზუნგი იყო „სისხლი სისხლის წილ“. სამწუხაროდ, ეროვნული ცნობიერება, მოუმზადებელი შეხვდა გარედან შემოთავაზებულ, სწრაფად ცვალებად პროცესებს, ვერ მოახერხა მათთან ადაპტირება.

ტრანსფორმაციული პროცესების თავისებურებები. გარდამავალ პერიოდში ბევრ ბუნდოვან კითხვას გაეცა პასუხი. უფრო ცხადი გახდა, რომ თავისუფლება და წესრიგი თავსებადია, მაგრამ იგი ავტომატურად არ მიიღწევა. აუცილებელია სახელმწიფოს მრავალმხრივი ძალისხმევა, პროფესიული მიდგომა, სოციალურ-ეკონომიკური პროცესების გეგმაზომიერი მართვა (რეგულირება) იდეოლოგია კი არ არის, არამედ საზოგადოების განვითარების საყოველთაოდ აღიარებული კანონზომიერებაა. საზოგადოება ბაზარს კი არ ემსახურება, პირიქით, ბაზარი საზოგადოებას, თანაც არა მხოლოდ მის ერთ ნაწილს, არამედ საერთოდ ადამიანს, საზოგადოების ყველა წევრს.

არ დადასტურდა ზოგიერთი კონცეპტუალური და მეთოდოლოგიური მიდგომა. მაგალითად, საბაზრო მექანიზმზე გაფეტიშებული წარმოდგენები, საერთაშორისო ეკონომიკური და სხვა სტრუქტურების რეკომენდაციების მართებულობა. საბაზრო მექანიზმების უნივერსალური ხასიათის შესახებ სტერეოტიპები დაიმსხვრა. ამასთან, კვლავინდებურად მძლავრობს ილუზიები იმისა, რომ ვიღაც მოწყალეების თვალთ გადამოგვხედავს, უანგაროდ დახმარებას გაგვინევს, ყოველმხრივ შეეცდება დროსა და სივრცეში დანაწევრებული ინტელექტუალური პოტენციალი აღგვიდგინოს, რომ ქვეყანა მომავალშიც შეძლებს თავისი ისტორიული როლის შესრულებას. ეიფორიაში ყოფნის ხანგრძლივ პერიოდში, სამწუხაროდ, დამკვიდრდა სხვის ხარჯზე ცხოვრების განწყობა, შესაბამისად, გაძლიერდა გულგრილობისა და უპასუხისმგებლობის დამოკიდებულება (ინსტინქტი), საზოგადოება ნელა გამოდის იძულებით ნაზიარები კრიმინალური აზროვნებიდან. ბევრი თავს იმით იმშვიდებს, რომ ასეთ მძიმე მდგომარეობაში ბევრჯერ ყოფილა ქვეყანა, მაგრამ იგი ყოველთვის გადარჩენილა. სწორედ ასეთი განწყობა ქმნის ქვეყნისთვის ყველაზე დიდ საფრთხეს.

საზოგადოებრივ ურთიერთობათა გარდაქმნების მთავარი სუბიექტები – სახელმწიფო-პოლიტიკური პარტიები-ბიზნესი-არასამთავრობო სტრუქტურები (სამოქალაქო საზოგადოება)-პროფკავშირები-მეცნიერება-საერთაშორისო ეკონომიკური და ფინანსური სტრუქტურები – ცალ-ცალკე, ერთმანეთთან შეუთანხმებლად მოქმედებენ, ხშირად ერთმანეთს უპი-

1 მსოფლიო ბანკის ცნობით 2,6 მლრდ კაცი სიღარიბის ზღვარს ქვემოთაა, 2 დოლარზე ნაკლებს მოიხმარს. მსოფლიოში 400 ოჯახს უფრო მეტი რესურსი აქვს, ვიდრე ერთ მილიარდ ლატაკს. ჟურნალი „მეფედუნაროდ-ნაია ეკონომიკა“, №6, 2009, გვ. 21.

რისპირდებიან, გამოიყენება ცნობილი პრინციპიც – ყველა ერთის წინააღმდეგ. სწორედ ეს ერთი ქვეყნის სტრატეგიული ინტერესებია. ამრიგად, ეკონომიკის ტრანსფორმაციის პროცესზე ზემოქმედების სუბიექტების საქმიანობა ვინრო მიზნობრივი პოზიციებიდან წარიმართება და ერთობლივად მოქმედებაზე ორიენტირებულიც არ არის.

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ XX საუკუნეში საქართველომ შვიდი უცხოური ეკონომიკური დოქტრინა გამოსცადა („წმინდა კაპიტალიზმის“ სახე-შეცვლილი (რუსეთის იმპერიის თავისებურებების გათვალისწინებით) მოდელი, სოციალ-დემოკრატიული, ნეპი, ცენტრალიზებული დაგეგმვა და მართვა, „შოკური თერაპია“, ლიბერალურ-მონეტარისტული მოდელი, ლიბერტარიანიზმი.¹

ამასთან, ყოველი მომდევნო დოქტრინა წინას ანტიპოდი იყო. ამიტომ, ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში დაიკარგა გენეტიკური ფონი (მემკვიდრეობითობა), რომლის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ ეკონომიკური განვითარების პროცესში ეტაპობრივად იქმნება ახალი ნანამძღვრები, შემდგომში უფრო გაფართოებული აღწარმოებისთვის. ეს პრინციპი დაირღვა. ნიშანდობლივია, რომ უგულვებელყოფილ იქნა საზოგადოებრივი წონასწორობის მთავარი ფაქტორის – უფროსი, საშუალო და უმცროსი თაობების ინტერესების ერთიანობის დაცვის პრინციპი. ცნობილია, რომ უფროს თაობას აქვს დიდი ცხოვრებისეული გამოცდილება (ამავდროულად დიდი დამსახურება ქვეყნის წინაშე), საშუალო თაობას – თანამედროვე ცოდნა (მის მსოფლმხედველობაზეა დამოკიდებული როგორ განვითარდება ქვეყანა), უმცროს თაობას – მზარდი ენერჯია (ქვეყნის მომავლის, ანმყოსა და წარსულის გამთლიანების ამოცანა). ერი მაშინ აღწევს წარმატებებს, როცა სამივე ფაქტორს ამთლიანებს და განვითარების მთავარ მამოძრავებელ ძალად გარდაქმნის. სხვა შემთხვევაში ერის ისტორიულ განვითარებაში დიდი პაუზა დგება. ასე მოხდა საქართველოშიც. სამწუხაროდ, უმცროს თაობას არაბუნებრივი ამოცანა – ექსტრემალურ პირობებში (გარდამავალ ბობოქარ ეპოქაში) ქვეყნის სტრატეგიული განვითარების ლიდერის როლი დაეკისრა. ქვეყნის განვითარების ახალ ტრანსფორმაციაზე გადასასვლელი ხიდი მხოლოდ ცენტრალური საყრდენით (ერის უმცროსი თაობის ენერჯიის და მსოფლიო თანამეგობრობის მხარდაჭერის შერწყმით) დარჩა და, ბუნებრივია, უმძიმეს, ფაქტობრივად ბურუსით მოცულ პირობებში დაიწყო ტრანსფორმაციული პროცესების ერთი ნაპირიდან მეორეზე გადასვლა „აინონა-დაინონას“ პრინციპით. შედეგები სახეზეა — ქვეყანა განვითარებაში ჩამორჩა, დროის მოთხოვნებს ვერ პასუხობს. სამწუხაროდ, ბოლო 20 წლის მანძილზე ხელისუფლების სამივე თაობამ ამ თვალსაზრისით საბედისწერო შეცდომა

დაუშვა. როცა ქვეყნის განვითარება ექსტრემალურ პირობებში მოითხოვდა გარე და შიდა ფაქტორების ერთობლივად და ერთიანი მიზნით გამოყენებას, წარსულის, ანმყოს და მომავლის გამთლიანებულ პროცესად წარმოდგენას, იმძლავრა განცალკევებულობის, წარსულისადმი ნიჰილიზმის, განთითოებულობის ინსტინქტმა და შურმა. ქართველმა ქართველის – „ვერაგი მტრის“, მისი დამმარცხებლის „სტატუსი“ ამაყად მოიარგო, ქართული ფენომენის, უპირატესად შიდა ფაქტორებით ღრღნის პროცესი გაძლიერდა, ეროვნული სიმდიდრე გაიძარცვა.

ნიშანდობლივია, რომ ნეგატიური პროცესების ფონზე, ჩამოყალიბდა ქვეყნის განვითარების ხელშემწყობი პოლიტიკური, სოციალურ-ეკონომიკური ფაქტორები და პირობები. მაგალითად, ქვეყნის აქტიური მონაწილეობა გლობალურ პროცესებში, პოლიტიკური და ეკონომიკური დემოკრატიის ფუძემდებლური პრინციპების დამკვიდრების შეუქცევადი ხასიათი, ეკონომიკაში კერძო სექტორის განმსაზღვრელი როლი და ადგილი, საკუთრების ფორმების პლურალიზმი, ეკონომიკის სოციალური ორიენტაცია, საბაზრო მენტალიტეტის ფორმირების მზარდი ტენდენციები, ხელსაყრელი გეოპოლიტიკური და გეოეკოლოგიური გარემო, საბაზრო ინფრასტრუქტურის ფუნქციონირება, მსოფლიო თანამეგობრობის აქტიური მხარდაჭერა და სხვა.

**გარდამავალ პერიოდში
დაშვებული თეორიულ-
მეთოდოლოგიური შეცდომები**

ქვეყნის პოლიტიკურ და სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში არსებული მდგომარეობის ანალიზი შემდეგი დასკვნების გაკეთების საშუალებას იძლევა:

საქართველოში საბაზრო ურთიერთობებზე გარდამავალი პერიოდის უხეში თეორიულ-პოლიტიკური ხასიათის სტრატეგიული შეცდომა ის იყო, რომ დაავადებული საბაზრო ეკონომიკის გაჯანსაღებისთვის შექმნილი დასავლეთის იდეოლოგიზებული ეკონომიკური დოქტრინა „შოკური თერაპია“, როგორც გარდაქმნების სტრატეგია, გამოყენებულ იქნა სრულიად განსხვავებულ სიტუაციაში – ტოტალიტარული ეკონომიკური სისტემიდან საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლისათვის.

თეორიულ-ეკონომიკური ხასიათის სტრატეგიული შეცდომა იყო ის, რომ სწორად (ობიექტურად) ვერ განისაზღვრა ქვეყნის ეკონომიკის ახალ თვისებრიობაში გადასვლის სასტარტო გარემო და პოტენციალი. ყურადღება არ მიექცა განვითარების უნიკალურ ხასიათს, რომ საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლა იწყებოდა თვისებრივად სხვა სასტარტო პირობებიდან, ვიდრე ეს ისტორიულად განხორციელდა თავად კაპიტალიზმის განვითარების პერიოდში. გეგმიანი

¹ ვრცლად ნოდარ ჭითანავა. „საქართველოს ეკონომიკის მეტამორფოზები და პერსპექტივები“. თბ. გამომცემლობა „ივერონი“. გვ. 99-114; 154-160.

ეკონომიკა იყო გარდაქმნების სასტარტობა. მას გააჩნდა სანარმოო ძალების განვითარების არც თუ დაბალი დონე (პრიორიტეტიც კოსმოსის ათვისებაში), საკუთარი სანარმოო-სამეცნიერო, სოციალური, საკადრო პოტენციალი, მენეჯმენტის სათანადო ფორმები, ინტეგრაციული პროცესების მართვის გამოცდილება. ამ ისტორიულ მემკვიდრეობას ანგარიში არ გაენია და დაიწყო გადასვლა „კლასიკურ კაპიტალიზმზე“. ამიტომ, განვითარების ობიექტური პროცესი (საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლა) ნეგატიურ, დამანგრეველ ფაქტორად იქცა. აწმყოს წარსულში გადაყვანის უბადრუკი ცდა კრახით დამთავრდა. პოლიტიკურ-ეკონომიკური მნიშვნელობის ეს მოვლენა ძირითადად ქართული ხელწერისაა.

თეორიული და პოლიტიკურ-სამართლებრივი ხასიათის შეცდომა იყო არსებული სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის სტიქიურად, შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზის გარეშე დაშლა, საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლის რთული პროცესის სახელმწიფოებრივი რეგულირების მიზანშეწონილობის უგულებელყოფა. სახელმწიფომ უარი თქვა იმ ფუნქციების შესრულებაზე, რასაც მისგან დრო მოითხოვდა. თავისი „ნიშა“ დაუთმო კრიმინალური ცნობიერების საფუძველზე სპონტანურად აღმოცენებულ სტრუქტურებს (ჯგუფებს), რომლებიც ოლიგარქიის ტრადიციული პრინციპებით შეერწყა სახელისუფლებო ინსტიტუტს და საბოლოოდ ჩამოყალიბდა საზოგადოებრივი გარდაქმნების „ლიდერად“. ეკონომიკური პროცესი აღმოჩნდა ბაზრის კრიმინალურ-მაფიოზური რეგულირების სტადიაში, რომელმაც ეროვნული სიმდიდრის დატაცების ხელსაყრელი გარემოს შექმნა დააჩქარა. სასაქონლო-ფულადი მიმოქცევის კონტროლის ფუნქცია ახალი ტიპის ოლიგარქიამ მიითვისა. ამასთან, სახელმწიფოს პოლიტიკაში „ქუჩის ელემენტი“ გაძლიერდა, ქალაქის უბნების (რეგიონების) „პოლიტიკურმა“ ფენომენმა მონაცვლეობით დომინირებადი ადგილი დაიმკვიდრა და ფართო გზა მისცა ქვეყნის დოვლათის მიტაცებას, ახალი ტიპის ოლიგარქიული ინტერესების ჩამოყალიბებას, რასაც, ბუნებრივია, მოჰყვა იმ ინსტიტუტის გაძლიერება სახელმწიფოს „პოლიტიკაში“. „ახალი აზროვნებით“ მოსულთა უმრავლესობამ ისტორიული ამოცანა შეასრულა და სოციალისტურად აღიარებული ეროვნული ეკონომიკა „ნულოვან საძირკვლამდე“ (ცალკეული ეროვნული მოღვაწეების მონოდება-დევიზი) დაანგრია, დროებით ასპარეზიდან გავიდა. დღეს კი მათი მნიშვნელოვანი ნაწილი ქართული ეკონომიკის დაუძღვრებული ორგანიზმის გადარჩენილი, ჯანსაღი ნაწილით იკვებება (მიტაცებული ქონებიდან დარიცხული დივიდენდების სახით), თანაც მამულიშვილობის ამბიციებით და ყოველმხრივ ცდილობს დაიცვას კონკრეტული სიტუაციით შემოთავაზებული „თამაშის წესები“. ეს ორი მიზეზით უნდა ავხსნათ. პირველი, სახელმწიფო იმდენად დასუსტებული იყო (ეს მიზანმიმართულად გაკეთდა), რომ მზად არ აღმოჩნდა დროის შესაბამისად განესაზღვრა განვითარების

ახალი სტრატეგია. საბედისწერო როლი შეასრულა სახელმწიფოს მართვაში პირდაპირ ქუჩიდან მოსულთა არაკომპეტენტურობამ. მეორე, თავად ფორმირებადი სახელმწიფო იძულებული გახდა გარედან თავს მოხვეული დოგმების გავლენით საშიშ კომპრომისებზე წასულიყო. ასეთ არასტანდარტულ პირობებში სახელმწიფოს აღმშენებლობისთვის საჭირო სოციალური ენერგია, საზოგადოების სათანადო მხარდაჭერა და პროცესებზე ზემოქმედების ბერკეტებიც არ აღმოაჩნდა.

ქვეყანაში პოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკური გარდაქმნების განხორციელებისას დაშვებულ იქნა სტრატეგიული ხასიათის მეთოდოლოგიური შეცდომებიც.

კერძოდ, „რეფორმები“ ეკონომიკის დარგების მიხედვით ერთმანეთისგან იზოლირებულად წარიმართა. მას კომპლექსური, თანმიმდევრული ხასიათის, ერთიანი მეთოდოლოგია არ ჰქონდა (ამყამადაც არა აქვს). რეფორმების ლიბერალურ-მონეტარისტული მოდელი, რომელიც „შოკური თერაპიით“ განისაზღვრა, ოთხ ძირითად „კონსტრუქციას“ ემყარებოდა. კერძოდ, რადიკალურ ლიბერალიზაციას, მასობრივ პრივატიზაციას, ფინანსურ სტაბილიზაციას (რომელიც მიღწეული უნდა ყოფილიყო ფულად-საკრედიტო და საფინანსო მექანიზმებით), სახელმწიფოს ეკონომიკური როლის მინიმიზაციას. აღნიშნული მოდელი თავისთავად, კონცეპტუალურ-მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით, საინტერესოა და თითქოს ლოგიკურიც. მსოფლიო პრაქტიკაში ასეთი მოდელის, მისი ყველა ელემენტის ერთდროულად კონკრეტულ სოციალურ გარემოში გამოყენების გამოცდილებაც არ არსებობს (საქართველომ ამჯერადაც მორიგი „პიონერული“ ფუნქცია შეასრულა). ამ მოდელით უგულებელყოფილია რეალური მდგომარეობა, საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლის თავისებურებები. ნაცვლად იმისა, რომ სახელმწიფოს ექსკლუზიური პოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკური ფუნქცია (საბაზრო სისტემის შემქმნელი ფაქტორი) სწორად ყოფილიყო გაცნობიერებული, განხორციელდა ეკონომიკურ პროცესებში მისი მინიმიზაციის, ანუ საზოგადოებრივ ურთიერთობათა ტრანსფორმაციის რთული პროცესიდან ფაქტობრივად ჩამოცილების კურსი. ლიბერალიზაცია, როგორც ეკონომიკური პროცესების რეგულირების ფორმა, მექანიზმი, არასრულყოფილად იქნა გამოყენებული. ფაქტობრივად, იგი გახდა ეკონომიკური რეფორმების სტიქიური განვითარების სინონიმი. დადასტურდა, რომ, როდესაც ეკონომიკის განვითარებაში ლიბერალიზმი ძირითად ფუნქციას დაკარგავს (პირველ რიგში, თვითგანვითარების ხელშეწყობა და ამით „მთვლემარე“ ძალების, პროგრესული პროცესების ამოქმედება, რათა განვითარება ბუნებრივი კალაპოტით წარიმართოს) სტიქიურ ძალად გადაიქცევა და ეკონომიკურ გარდაქმნებს შეაფერხებს. ლიბერალიზმის (მეთოდის, მექანიზმის) გამოყენება აუცილებელია, იგი განვითარების მუდმივად თანმდევი პროცეს-ნაკადია, მაგრამ არ შეიძლება, რომ

მას ექსტრემალურ პირობებში საბაზრო ეკონომიკის ფორმირებისა და ფუნქციონირების ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორის როლი დაკისრებოდა. მხოლოდ ლიბერალიზაცია, როგორც ასეთი, ვერ უზრუნველყოფს გაფართოებული აღწარმოების „მზიდი კონსტრუქციის“ როლის შესრულებას. მას რეგულირების სხვა მექანიზმებიც სჭირდება, რაც, უპირველეს ყოვლისა, გამოიხატება ძლიერი სახელმწიფო ინსტიტუტების აუცილებლობაში.¹

ეკონომიკური რეფორმების ცენტრალურ ამოცანად მიჩნეულ იქნა შეზღუდულ და ექსტრემალურ (სამოქალაქო დაპირისპირება) პირობებში სახელმწიფო საკუთრების მასობრივი პრივატიზაცია, მაშინ, როცა მისი დიფერენცირებულად, თანმიმდევრულად და ეტაპობრივად განხორციელება იყო საჭირო. როგორც მოსალოდნელი იყო, კერძო სექტორის დეკლარირებით (მისი გაფეტიშებით) ეკონომიკური ეფექტიანობა არ ამალღებულა, თუმცა გარკვეულწილად მისი ობიექტური პირობები შეიქმნა. პრივატიზაციას საფუძვლად დაედო არა ეკონომიკური მიზანშეწონილობა, არამედ პოლიტიკური. საქართველოში პრივატიზაციის პროცესი იდეოლოგიზებული აღმოჩნდა. ამას ადასტურებს მსოფლიო ბანკის მთავარი ეკონომისტის ჯოზეპ სტიგლიცის მოსაზრებაც. „უკანასკნელ ხანებამდე აქცენტი კეთდებოდა მხოლოდ კერძო საკუთრების შექმნასა და ვაჭრობის ლიბერალიზაციაზე. პრივატიზაციის პროცესს გარდამავალ ეკონომიკებში თან ახლდა მძიმე შეცდომები. დღეს ცხადია, რომ პრივატიზაციის მომხრეებმა, როგორც ჩანს, ჯეროვნად ვერ შეაფასეს თვით ამ პროცესის დანაკარგები – განსაკუთრებით, პოლიტიკური, აგრეთვე ის დაბრკოლებები, რომლებსაც დაჩქარებული პრივატიზაცია უქმნის შემდგომ რეფორმებს. ამჟამად, რეფორმის შვიდი წლის გამოცდილების გათვალისწინებით, ასეთი პოლიტიკური არჩევა ყოველმხრივ უფრო გაუმართლებელი იყო.“² ეს შეფასება მთლიანად ეხება საქართველოსაც.

იმისათვის, რომ ობიექტურად შეფასდეს პრივატიზაციისას დაშვებული შეცდომები, სწორი იქნება განვიხილოთ, თუ როგორი იყო პრივატიზაციული პროცესის მონაწილეთა ეკონომიკური ინტერესები და როგორ მოხერხდა მისი ურთიერთშეხამება.

პრივატიზაციის პროცესის ცენტრალური ფიგურა (მონაწილე) სახელმწიფო იყო. მან საკუთარი ქონების გასხვისების მიზანი გარედან შემოთავაზებული რეკომენდაციებით განსაზღვრა არა ეკონომიკური მიზანშეწონილობით (ეფექტიანობის ამალღება), არამედ წმინდა პოლიტიკური მოტივით (სოციალისტური ეკონომიკის

საფუძვლების მოშლა), რომელიც რეალიზებულ იქნა.

პრივატიზაციის პროცესის მეორე მონაწილე – მყიდველი აღმოჩნდა ის „აქტიური სუბიექტი“, ვისაც ადრე უკანონო შემოსავლები ჰქონდა და ნებისმიერი ქონება საკუთარი კაპიტალის ლეგალიზების საგნად სჭირდებოდა. მისი ეს მიზანიც ხელისუფლების პოლიტიკური ინტერესების „ჩარჩოში“ ჩაჯდა და დაჩქარდა იაფი პრივატიზაციის წინააღმდეგობრივი პროცესი, რომლის შედეგი ორივე მხარისთვის მისაღები აღმოჩნდა.

სახელმწიფო ქონების იაფად ხელში ჩაგდების მიზნით „ფარულ მეპატრონეთა“ მიერ ხელოვნურად იძარცვებოდა, პარტახდებოდა, ფუნქციას კარგავდა ადრე მოქმედი, მაღალრენტაბელური საწარმოები. ამ მეთოდით იშორებდნენ იქ დასაქმებულ „ზედმეტ“ პირებს, შემდგომ უკვე ფუნქცია და იერსახე დაკარგული ობიექტი შეჰქონდათ სპრივატიზაციო ქონების ნუსხაში და წინასწარვე შეთანხმებული პირობებით გადადიოდა ის „ახალი ინვესტორის“ კერძო საკუთრებაში.

პროცესის მესამე მონაწილე – პრივატიზებული საწარმოს კოლექტივი და საერთოდ ქვეყნის მოქალაქეთა („პასიური სუბიექტი“) უდიდესი ნაწილი დაზარალდა. პრივატიზაციის შედეგად, თითქოს 400 ათასზე მეტი კაცი მესაკუთრე გახდა (მინის მესაკუთრეთა გარდა), მაგრამ მესაკუთრეთა სტატუსის შეცვლით ეკონომიკაში ეფექტიანობა არ ამალღებულა, შესაბამისი ორგანიზაციულ-მმართველობითი სისტემა არ შექმნილა, არც სათანადო ტექნიკურ-ტექნოლოგიური გარდაქმნები განხორციელებულა. უმუშევრობა კი გაიზარდა. პრივატიზაციის პროცესში აღინიშნა ისეთი მოვლენა, რომელიც ცნობილია „ფულის გარეცხვით“. საზოგადოების ის ნაწილი, რომელსაც არასწორი გზით ნაშოვნო ფული გააჩნდა, ძირითადი ფონდების ხელოვნურად შემცირებული დაბალი ფასების (ასევე ვაუჩერების შესყიდვით) „მაღალ ნონიანი“ მესაკუთრე გახდა. მათ შეძლეს უკანონოდ შეძენილი ქონების ფორმალურად ლეგალიზება. სახელმწიფოს, როგორც მესაკუთრის კერძო მფლობელით შეცვლამ, კონკურენტული გარემო ვერ შექმნა. პრივატიზაციას როგორც წარმოების რესტრუქტურის მიზანშეწონივანი ფაქტორს, სათანადო ინსტიტუციონალური ცვლილებები არ გამოუწვევია. მან ხელი შეუწყო სამრეწველო და სამეცნიერო პოტენციალის მკვეთრად დაქვეითებას, ეკონომიკის კრიმინალიზაციას, კორუფციის მასშტაბების გაფართოებას.

დადასტურდა, რომ სახელმწიფო ქონების პრივატიზაცია პოსტსაბჭოთა ქვეყანაში ინსტიტუციური გარდაქმნების ერთ-ერთი ფორმაა, რომელიც ინვესს საზოგადოებრივ ურთიერთობათა ღრმა ცვლილებებს, განსაზღვრავს თვისებრივად ახალი ტიპის სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის ჩამოყალიბების საფუძველს. პრივატიზაციის ფორმები, მისი მასშტაბი, განხორციელების მეთოდი დამოკიდებულია ქვეყნის ეკონომიკის სტრუქტურაზე, საწარმოო ძალების განვითარების დონეზე, სახელმწიფოს ეკონომიკური სტრატეგიის მიზანსა და პროცესის ხელშემწყობი სიტუაციის მომზადებაზე.

1 დიდი დაგვიანებით ეს აღიარა ზ. ბუჟინსკიმ, რომელმაც განაცხადა „უნდა გამოვასწოროთ ჩვენი შეცდომები. რუსეთში საბაზრო ეკონომიკის შემოღების მოთხოვნა ახალი (ხაზგასმით ჩვენია – ნ.ჭ.) კონსტიტუციისა და ახალი სასამართლო სისტემის გარეშე შეცდომა იყო. გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 2001 წლის 14 ივნისი.

2 უ. „ვოპროსი ეკონომიკი“, №8, 1996, გვ. 281.

სახელმწიფო საკუთრების პრივატიზაცია, რომელიც საქართველოში განხორციელდა, თავისი შინაარსით, თავისებურებებით არსებითად განსხვავდება მისი ტრადიციული ფორმებისგან. იგი მოიცავს მთლიანად ეროვნულ ეკონომიკას (მის ყველა დარგს), რამაც სირთულეები შექმნა თვით პროცესის რეგულირებაში. ამასთან, პრივატიზაციის მიზანი მხოლოდ ახალი მესაკუთრის შექმნა არ ყოფილა (როგორც ეს ხშირად ბევრს წარმოუდგენია).

ამასთან, საჭიროა აღინიშნოს, რომ პრივატიზაციის პროცესის სამართლებრივი, სოციალური, ზნეობრივი ხასიათის დარღვევებით განხორციელების მიუხედავად დადასტურდა, რომ პრივატიზაციამ საბაზრო ურთიერთობათა ჩამოყალიბების ერთ-ერთი მთავარი ფუნქცია ფაქტობრივად შეასრულა, ამასთან, ისიც ცხადი გახდა, რომ პრივატიზაციის პროცესი განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს და იგი სახელმწიფოს საგანგებო ფუნქციაა.

პრივატიზაციის პროცესმა (განსაკუთრებით მისმა „აგრესიულმა“ ეტაპმა) გვიჩვენა, რომ ქვეყანაში შეიქმნა ახალი ტიპის ელიტა – კორუფციის, ქვეყნისა და მოსახლეობის ქარცვის გზით ნაშოვნ კაპიტალის მფლობელი. იგი თავისი შეხედულებისამებრ, საკუთარი ინტერესების დასაცავად ახორციელებდა სასიცოცხლო და სტრატეგიული მნიშვნელობის ისეთი სახელმწიფო ობიექტების გასხვისებას, რომლებსაც თანამედროვე მენეჯმენტის პირობებში შეეძლოთ მაღალი ეფექტიანობით ფუნქციონირება. საჭირო იყო არა ხელაღებით სახელმწიფო საწარმოების, საზოგადოებრივი დანიშნულების სხვა და სხვა შენობა-ნაგებობების გაყიდვა, არამედ მათი კომერციალიზაცია და მონოპოლიური მდგომარეობის შეცვლა, იმისთვის ხელის შეწყობა, რომ უფრო მრავალფეროვანი გამხდარიყო საბაზრო გარემო.

გარდამავალ პერიოდში დაშვებული თეორიული და მეთოდოლოგიური ხასიათის შეცდომებს შორის უმთავრესი იყო ეკონომიკის სახელმწიფოებრივი რეგულირების, როგორც ფაქტორის როლის უგულებელყოფა. ეს შეცდომა ძვირად დაუჯდა საქართველოს.

ცნობილია, რომ ქვეყნის განვითარების ნებისმიერ ეტაპზე, კონკრეტულად ჩამოყალიბებული სიტუაციების მიხედვით განისაზღვრება სახელმწიფოს როლი და ფუნქციები. სახელმწიფოს პოლიტიკა, როგორც ასეთი, თავისი არსით მრავალვარიანტულია, რაც ძირითადად აიხსნება საზოგადოებრივი ინტერესების მონაცვლეობის საყოველთაო პრინციპის მოქმედებით. პოლიტიკა უფრო სუბიექტურ კატეგორიას მიეკუთვნება. თუმცა, იგი ყველგან და ყოველთვის ობიექტურად ჩამოყალიბებული სინამდვილის არსს უნდა გამოხატავდეს და მისი სასიკეთოდ შეცვლის მიზანს ემსახურებოდეს. ეს საყოველთაო პრინციპი უკანასკნელი 20 წლის მანძილზე უხეშად დაირღვა.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, სახელმწიფო პოლიტიკა (განვითარება), ქვეყანაში სპონტანურად ჩამოყალიბებული სიტუაციების უშუალო გავლენით

ყალიბდებოდა. ამიტომ იგი სტაბილური არ იყო და დროის ცვალებადობას ვერ უძლებდა. ამასთან, მნიერი ცოდნისა და ღარიბი მსოფლმხედველობითი პოზიციების მქონე შემთხვევითი ადამიანების გატაცებათა და ილუზიების რეალიზაციის ასპარეზიც გახდა. პოლიტიკამ მთავარი ნიშანი – სერიოზულობა, კომპეტენტურობა, შესაბამისად მანევრირების ადეკვატური უნარი დაკარგა. ამიტომ, ქვეყნის ტრანსფორმაციის პროცესმა (როგორც ბუნებრივად ობიექტურმა მოვლენამ) მთლიანობით სისტემის ფორმა და შინაარსი დაკარგა და ახალ თვისებრიობაში გადასვლის პროცესი დამანგრეველი ფაქტორი გახდა.

ქვეყნის ეკონომიკის მდგრადი და უსაფრთხო განვითარების ბრძოლაში მნიშვნელოვანი როლის შესრულების უზრუნველყოფის მიზნით

ქვეყნის ეკონომიკაში ამჟამად შექმნილი კრიზისული მდგომარეობა რთულ კვანძებად ჩამოყალიბებულ პრობლემათა ერთობლიობაა, რომელთა გადაწყვეტა ხანგრძლივ პერიოდს, დიდ ინვესტიციებს, თანამედროვე მენეჯმენტს, და, რაც გადამწყვეტია, საზოგადოების, მთელი მოსახლეობის ერთიან ნებას, ერის ყველა თაობის ცოდნისა და ენერჯის გამთლიანებას და ერთიანი მიზნისკენ წარმართვას და ორგანიზებულობის მაღალ დონეს მოითხოვს.

ქვეყანას სჭირდება ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი იდეოლოგია (ქვეყნის განვითარების შესახებ იდეების, შეხედულებების და რწმენის სისტემური ერთიანობა, რომელიც ეფუძნება ეროვნულ ფენომენს და თავსებადია ზოგად-საკაცობრიო იდეალებთან), რომელიც განსაზღვრავს მთავარ ეროვნულ იდეას (მიზანს) და ხელს შეუწყობს ქვეყნის განვითარების ორიენტაციის სტაბილურობას. იდეოლოგიის განხორციელება უნდა მოხდეს თანმიმდევრულად, ეტაპობრივად (კონკრეტული ამოცანების შესაბამისად) კომპლექსური პროგრამების მეშვეობით.

მიზანშეწონილია შედგეს 2020 წლამდე პერიოდისთვის ეკონომიკის მდგრადი და უსაფრთხო განვითარების კომპლექსური პროგრამა, რომელშიც აისახება ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი იდეოლოგიის ფუძემდებლური პრინციპები და სტრატეგიული მიზნით განსაზღვრული ამოცანები, ეტაპები, პრიორიტეტები, განვითარების პროცესის რეგულირების მექანიზმები. უნდა ჩამოყალიბდეს პროგრამის ამოსავალი კონცეპტუალური და მეთოდოლოგიური საფუძვლები, რათა ობიექტურად პასუხი გასცეს სამ მთავარ კითხვას: პირველი, განვითარების რომელ სტადიაზეა ქვეყანა. მეორე, საით უნდა წავიდეთ (სტრატეგიული მიზანი), რომელი მიმართულებით უნდა განვითარდეს ქვეყანა? მესამე, როგორი პერიოდულობით და რესურსებით, მექანიზმებით ვფიქრობთ დასახული მიზნის მიღწევას?

**არც ეროვნული ცნობიერებისა და
გამოცდილების ნაჭურჭი ჩაკეცვა
და არც ეროვნული ნიადაგისაგან მოწყობა**

ასეთი (პროგრამული) მიდგომის უპირატესობა ისაა, რომ მასში აისახება ლოგიკური (პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური, ორგანიზაციული, ტექნოლოგიური და სხვ.) კავშირი (ურთიერთგანპირობებულობის დონე) დასახულ მიზანსა და მისი მიღწევის რესურსულ ფაქტორებს შორის. პროგრამაში **მკაფიოდ უნდა ჩამოყალიბდეს ეროვნული იდეა (განვითარების მიზანი), რომლის გარშემო მოხდება ერის კონსოლიდაცია და მიიღწევა ეროვნული თანხმობა (ფართო გაგებით).** ასეთად მიგვაჩნია: საქართველოს სახელმწიფოს იდენტურობისა და თვითმყოფადობის შენარჩუნება-განმტკიცება, ქართული ფენომენის თვითგანვითარების უნარის უზრუნველყოფა, გლობალური პროცესების აქტიურ სუბიექტად გადაქცევა.

ეს იდეა ლოგიკურად ამთლიანებს ქვეყნის წარსულს, აწმყოსა და მომავალს. ამასთან ადეკვატურად პასუხობს მსოფლიოში მიმდინარე პოლიტიკური, სოციალურ-ეკონომიკური, რელიგიური, ეკოლოგიური პროცესების გადაკვეთაზე ჩამოყალიბებულ ახალ პარადიგმას – გლობალური აზროვნების, ლოკალური მოქმედებისა და სოციალურ-ეკონომიკურ-ეკოლოგიური ეფექტიანობის ერთიანობას პრინციპს.

ეროვნული იდეის კონტექსტში უნდა გამოიყოს ერთი განსაკუთრებული მიმართულება (იდეა-სტრატეგია), რომელიც რეალურად განსაზღვრავს საქართველოს როლს ცივილიზაციათა ურთიერთობებში. ასეთად უნდა მივიჩნიოთ ქართული კულტურა (ფართო გაგებით), რომელიც მართლმადიდებლობის ფუნდამენტურ პრინციპებს ემყარება, დროსთან მიმართებაში სრულყოფას განიცდის, გამოირჩევა მრავალფეროვნებით, თავისთავადობით, მთლიანობით, სრულყოფილად გამოხატავს ეროვნულ ხასიათს, პატრიოტულ, კაცთმოყვარეობის, თავისუფლების, თანასწორობის ჰუმანურ იდეალებს. იგი მუდმივად (ისტორიული პაუზის გარეშე) ემსახურებოდა (ემსახურება) ეროვნულ სტრატეგიულ ინტერესებს. მომავალშიც საქართველომ გარე სამყაროს მუდმივად უნდა შესთავაზოს საკუთარი კულტურა, როგორც ექსკლუზიური წვლილი კაცობრიობის განვითარებაში. ამიტომ მიგვაჩნია, რომ ეროვნული კულტურის განვითარება ვალდაროთ ზოგად-ეროვნულ მიზნად.

დღეს საქართველოს წინაშე დგას კომპლექსური ამოცანები:

პოლიტიკურ სფეროში: სოციალური, სამართლებრივი სახელმწიფოს აშენება;

სოციალურ-პოლიტიკურ სფეროში: ახალი ტიპის სამოქალაქო საზოგადოების ფორმირების დაჩქარება;

სოციალურ-ეკონომიკურ სფეროში: პოსტინდუსტრიული საზოგადოების შესაბამისი ეროვნული ეკონომიკური სისტემის ფორმირება და ეფექტიანი ფუნქციონირება;

მმართველობით-ორგანიზაციულ სფეროში: ადამიანისეული ფაქტორის გაძლიერება.

აღნიშნული ამოცანების განხორციელება მხოლოდ განვითარებული ქვეყნების გამოცდილებაზე ორიენტაციით სასურველ შედეგს არ მოგვცემს. გვმართებს ვიხელმძღვანელოთ პრინციპით: **ახალი ტიპის სახელმწიფო, სამოქალაქო საზოგადოება, ეროვნული ეკონომიკა, ქართული ფენომენიდან უნდა ამოვიდეს, რატემა უნდა, მსოფლიოს პროგრესული გამოცდილებისა და ეროვნული ტრადიციების ოპტიმალური თავსებადობით.** საზოგადოებაში განსაზღვრული უნდა იყოს არა მხოლოდ ინდივიდების ინტერესები, მისი როლის გააქტიურების პრინციპი, არამედ მასთან ერთად, **ოჯახის, საერთოდ, ერის ფუძემდებლური როლისა და ფუნქციონირების სწორად გაცნობიერება.** ქართული ოჯახი (კომლი) ყოველთვის ასრულებდა ქვეყნის საზოგადოებრივი და ეკონომიკური ორგანიზმის ფუნქციას და ქართული სახელმწიფოებრიობის ერთ-ერთი ძლიერი საყრდენი (ბურჯი) იყო. მომავალშიც ასე უნდა იყოს. **ქართული სახელმწიფოს მუდმივი და უმნიშვნელოვანესი ფუნქციაა ქვეყნის სუვერენიტეტის განმტკიცება, ისტორიული განვითარების პროგნოზირება, ადამიანისა და საზოგადოების ინტერესების დაცვა, ერის მატერიალური და სულიერ მოთხოვნილებათა მაქსიმალური დაკმაყოფილება.** სახელმწიფო ერთადერთი სუბიექტია საზოგადოებრივ ურთიერთობებში, რომელსაც შეუძლია უზრუნველყოს საზოგადოებაში ძველი და ახლად აღმოცენებული ინტერესების დაბალანსება, საზოგადოებრივ ურთიერთობათა მთლიანობით სისტემის ელემენტების ურთიერთმოქმედების ეფექტიანობა. ასეთი ფუნქციის შესრულებას შეძლებს მხოლოდ ისეთი სახელმწიფო, რომელიც სამართლებრივი, ეკონომიკური და ორგანიზაციული აგებულებით, მიზნებითა და მათი რეალიზაციის მექანიზმებით ეყრდნობა დემოკრატიისა და სამართლიანობის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებს და ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ინტერესების დაცვის პრიორიტეტს.

საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური სისტემა (მოდელი) არც ერთი სხვა ქვეყნის თარგზე არ უნდა შეიქმნას. ეროვნული ეკონომიკური სისტემა ქვეყნის თვითმყოფადობის, ეფექტიანობისა და სამართლიანობის პრინციპებს ეყრდნობა. ასეთ სისტემად გვესახება შერეული (მრავალსუბიექტიანი) **სოციალურად ორიენტირებული ეკონომიკა.** იგი ეკონომიკური (მრავალსუბიექტიანობა), **სამართლებრივი** საკუთრების ფორმების პლურალიზმი), **ორგანიზაციული** (ბაზრისა და სახელმწიფოს სიმბიოზი), **მმართველობითი** (განვითარების სტრატეგიული დაგეგმვა და მართვა), **ზნეობრივი** (ადამიანის კეთილდღეობის თანაბარი შესაძლებლობების შექმნა) პრინციპების ერთობლიობას ეფუძნება და ემსახურება მკაფიოდ გამოხატულ სოციალურ-პოლიტიკურ მიზანს – ცხოვრების მაღალი დონის (ხარისხის) მიღწევასა და სტაბილიზაციას.

განვითარების პრიორიტეტები

ქვეყნის განვითარების ნებისმიერ ეტაპზე განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს პრიორიტეტების სწორად განსაზღვრას. ერთმანეთისგან უნდა განვასხვავოთ **ზოგადეროვნული, საერთო-სახელმწიფოებრივი, რეგიონული, ეტაპობრივი, დარგობრივი და სხვა სახის პრიორიტეტები.**

თითოეული პრიორიტეტის (მიმართულების) მიხედვით გამოიყოფა დარგობრივი, რეგიონული, ეტაპობრივი პრიორიტეტები. მაგალითად: **პოლიტიკურ სფეროში** – ინსტიტუციური გარდაქმნები, **ეკონომიკის სფეროში** – ენერგეტიკის, მრეწველობის, სურსათის წარმოების, ტურიზმის განვითარების, **სოციალურ სფეროში** – დემოგრაფიული სიტუაციის გაუმჯობესება, სიღარიბის დაძლევა და სხვ. **რეგიონულ სფეროში** – რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარება და სხვ.

ქვეყნის ეკონომიკის ეფექტიანობა მნიშვნელოვანწილად განისაზღვრება მისი დარგობრივი სტრუქტურით. **ამჟამად და მომავალშიც ეროვნული ეკონომიკის სიცოცხლისუნარიანობის უზრუნველყოფის ფუნქცია მრეწველობამ უნდა შეასრულოს.** იგულისხმება, რომ იგი მაღალ ტექნოლოგიებსა და მენეჯმენტის თანამედროვე სისტემებს უნდა ეყრდნობოდეს. ამასთან, საქართველოში უახლოეს პერსპექტივაში ეკონომიკის ექსტენსიური განვითარება გარდაუვალია (დასაქმების პრობლემის გადაწყვეტა ამ პროცესთან მნიშვნელოვნადაა დაკავშირებული). აღსანიშნავია ისიც, რომ **ბოლო წლებში ეკონომიკის დეინფლაციური პოლიტიკის ძლიერდება, რაც მომავალში დეინფლექტუალიზაციის საშიშ პროცესს გააღრმავებს. ამიტომ განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მრეწველობის, როგორც დარგის სიცოცხლისუნარიანობის უზრუნველყოფას.** უპირველესად, უნდა ნავახალისოთ ისეთი საწარმოების განვითარება, რომლებიც ხელს შეუწყობენ ეროვნული მეურნეობის კომპლექსურ განვითარებას – ეს ეხება გადამამუშავებელ მრეწველობას. განსაკუთრებით სოფლის მეურნეობის ნედლეულის გადამამუშავებას, საწარმოო და სოციალური ინფრასტრუქტურის სფეროს განვითარებას, ახალი ტექნოლოგიების წარმოებას.

სამრეწველო პოლიტიკაში უნდა გამოიკვეთოს სახელმწიფოს, როგორც მესაკუთრის ფუნქციები და როლი. ჩვენი აზრით, რიგი დარგები (ენერგეტიკა, რკინიგზა, მომპოვებელი მრეწველობის განსაკუთრებული მნიშვნელობის საწარმოები, ბუნებრივად მონოპოლიური დარგები და სხვა) მიზანშეწონილია დარჩეს სახელმწიფო საკუთრებაში, ან შერეული (სახელმწიფო-კომერციული) ფორმით. აუცილებელია მრეწველობის (საერთოდ ეკონომიკის) მდგრადი განვითარების სტრატეგიაზე გადასვლა (ბუნების დამზოგველ, უნარჩენო და ბუნების აღმდგენი ტექნოლოგიების გამოყენება). მრეწველობაში ფართოდ უნდა გამოვიყენოთ მცირე და საშუალო მენარმეობის განვითარების ქვეყანაში არსებული ხელშემწყობი ეკონომიკური და ორგანიზაციული პირობები. **საქართველოს**

მრეწველობის, საერთოდ ეკონომიკის განვითარების უმთავრესი პირობა-ფაქტორი ენერგეტიკის დიდი პოტენციალის ოპტიმალური ამოქმედებაა.

აგრარული მეურნეობის ეფექტიანი ფუნქციონირება უნდა განვიხილოთ, როგორც ქართული სახელმწიფოებრიობის განმტკიცების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი. ამჟამად სოფლის მეურნეობაში შექმნილი მდგომარეობა უნდა შეფასდეს როგორც კრიზისული (საგანგებო) და მისი დაძლევისთვის აუცილებელია კომპლექსურ ღონისძიებათა შემუშავება და თანმიმდევრულად განხორციელება.

ეკონომიკაში, განსაკუთრებით სოფლის მეურნეობაში, რთული პრობლემების გადაწყვეტაში განმსაზღვრელი როლი კოოპერაციას ეკუთვნის. მის გარეშე შეუძლებელია პროდუქციის წარმოება-გადამამუშავება-რეალიზაციის ერთიანი სისტემის ფორმირება და ეფექტიანი ფუნქციონირება. მიზანშეწონილია მიღებულ იქნას კანონი „**კოოპერაციის შესახებ**“. საჭიროებისამებრ შეიძლება გამოყენებულ იქნას შერეული საწარმოების შექმნა-ფუნქციონირების პრაქტიკა (მაგალითად, გადამამუშავებელი საწარმოები, ასევე მომსახურების სერვის-ცენტრები და სხვ.) სახელმწიფოს და კერძო სექტორის სახსრებით აშენდეს. ფართოდ უნდა გამოვიყენოთ ლიზინგი.

უნდა შეიქმნას აგრარული განვითარების ფონდი, რომელიც უზრუნველყოფს სოფლის მეურნეობისა და ამასთან დაკავშირებული დარგების განვითარების მომსახურებას. სახელმწიფო სისტემაში უნდა შეიქმნას მრავალდარგოვანი მეურნეობისთვის კადრების მომზადების ერთიანი სისტემა. სოფლის მეურნეობის სახელმწიფოებრივი რეგულირება საბაზრო ურთიერთობათა პირობებში სრულიად ახალ შინაარსს იძენს. იგი უპირველეს ყოვლისა, პარტნიორობას, ინტერესთა შეთანაწყობას და ურთიერთობათა ახალ ფორმებს გულისხმობს, რაც არ შელახავს დამოუკიდებელი მენარმის სამეურნეო, ეკონომიკურ, უფლებრივ და სხვა ინტერესებს.

დიდი რეზერვებია შიდა რეგიონთაშორისო კოოპერაციის (ინტეგრაციის) განვითარებისათვის. განსაკუთრებით ეს ეხება წარმოების, მეცნიერულ-ტექნიკურ, ინფორმაციულ და მომსახურების სფეროს. გარდამავალ პერიოდში კოოპერაციამ შეიძინა უნიკალური ფუნქცია: **ქვეყნის შიგნით, რეგიონებს შორის ხელი შეუწყოს სახელმწიფოს პოლიტიკური და ეკონომიკური სიმტკიცის ჯანსაღი მატერიალური და ორგანიზაციული საფუძვლების მომზადებას. ამიტომ, სწორად უნდა მივიჩნიოთ, რომ რეგიონების საწარმოებს (საერთოდ ეკონომიკის სექტორებს) შორის კავშირების გაფართოება (ფრანჩაიზინგი, ერთობლივი საწარმოები და სხვ.) ყოველმხრივ ხელს შეუწყობს ინოვაციურ აქტიურობას, რესურსების ეფექტიანად გამოყენებას, რის კების გადანაწილებას და სხვ. რაც მთავარია, ასეთი ურთიერთობები განამტკიცებს ქვეყნის ერთიანი სამეურნეო კომპლექსის ფორმირებასა და სიცოცხლისუნარიანობას.**

აღსანიშნავია, რომ კორპორატიული ეკონომიკა საქართველოსთვის ახალი მოვლენაა. იგი ფაქტობრივად ეფუძნება მსხვილ სამეურნეო სტრუქტურებს, რომლებიც წარმოებისა და კაპიტალის კონცენტრაციის ხელსაყრელ პირობას ქმნიან. ერთ-ერთი ნიშანთვისება, რომელიც კორპორატიულ ეკონომიკას საერთოდ ახასიათებს ისაა, რომ გლობალიზაციის პროცესში ტრანსე-როვნული კომპანიების ეროვნულ ეკონომიკაში შემოსვლის მიზნის „გაფილტვრის“ შესაძლებლობას ქმნის, რაც გეოეკონომიკური სტრატეგიის ძლიერი ბერკეტი იქნება. წარმოების განვითარების მასტიმულირებელი ფუნქცია შეუძლია შეასრულოს ადგილობრივ პრობლემებს მორგებულმა ფრანჩაიზინგის სისტემამ, რომელიც სახელმწიფოებო ურთიერთობებს ეფუძნება (მსხვილი სტრუქტურა თავის უფლებამოსილებას გადასცემს მცირე საწარმოს ვთქვათ, საკონსერვო წარმოებას), რათა მან გამოიყენოს მისი სავაჭრო მარკებით და რეკლამით სარგებლობის უფლება. ამასთან ანოდებს საქონელს, ტექნოლოგიებს, ეხმარება ფინანსურად და სხვა.

თანამედროვე მსოფლიოში სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების თვალსაზრისით, ახალი მოვლენები (ტენდენციები) გამოვლინდა. ერთ-ერთი მათგანია ქალაქის მოსახლეობის საცხოვრებლად სოფელში გადასვლა. ეს პროცესი, რომელსაც რურალიზაციას ეძახიან, დასავლეთის განვითარებულ ქვეყნებში, ფართო მხარდაჭერით სარგებლობს. საქართველოში რურალიზაციის პროცესის გაძლიერების ფსიქოლოგიური და ორგანიზაციული წინაპირობები შექმნილია, საჭიროა პროცესის მატერიალური საფუძველი მომზადდეს. ეს კომპლექსური მოვლენაა და პრობლემების ურთიერთგანპირობებულობის მაღალი ხარისხით ხასიათდება. ამიტომ, საჭიროა პროცესის სახელმწიფოებრივი რეგულირება. პენსიების თუნდაც საარსებო მინიმუმის დონემდე გაზრდა, სოფლად საწარმოო და სოციალური ინფრასტრუქტურის თუნდაც მინიმალურ დონეზე განვითარება, სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამამუშავებელი მცირე სიმძლავრეთა აშენება-ფუნქციონირება და სხვა ღონისძიებათა განხორციელება მნიშვნელოვნად ხელს შეუწყობს ქალაქის მოსახლეობის თანდათანობით გადასვლას სოფელში. განსაკუთრებით იქ, სადაც მიტოვებული ნასახლარია, ან აგარაკები აქვს მოსახლეობას. დღეს თბილისის გარშემო ადრინდელი მსხვილი მეურნეობების ბაზაზე ათიათასობით ჰამინის ნაკვეთი, ბევრგან საცხოვრებელი ფართით, ფაქტობრივად გამოყენებელია. უფრო მეტიც, საქართველოს სოფლის მოსახლეობის დიდი ნაწილი დედაქალაქშია და დროებითი სამუშაოს ძიებაში კარგავს დროს. ეს უმწვავესი სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემა სახელმწიფოებრივ რეგულირებას მოითხოვს.

რაც შეეხება ეკონომიკის სხვა დარგების (სფეროების) განვითარებას, საბაზრო ინფრასტრუქტურის სრულყოფას და სხვ. უნდა განისაზღვროს საერთო სახელმწიფოებრივი პრიორიტეტების შესაბამისად, მათი როლისა და ფუნქციონირების გათვალისწინებით. ეკონომიკის კრიზისიდან გამოსვლას და საჭი-

რო ტემპებით განვითარებას სჭირდება შესაბამისი საინვესტიციო გარემო. ქვეყნის ეკონომიკაში შექმნილი კრიზისული მდგომარეობის გამო აუცილებელია გარედან ინვესტიციების მოზიდვა, რაც სწორად (სახელმწიფოებრივად) გააზრებულ მიდგომას მოითხოვს. სახელმწიფომ უნდა განსაზღვროს ის სფეროები (დარგები), სადაც ინვესტიციების ჩადება ხელს შეუწყობს ეროვნული ეკონომიკის გაფართოებულ კვლავწარმოებას. ხელი უნდა შეეწყოს ერთობლივი საწარმოების, თავისუფალი ზონების, ლიზინგებისა და სხვა ფორმების ფართოდ გამოყენებას. ყოველმხრივ, პოლიტიკურად, ეკონომიკურად, მორალურად, სამართლებრივად უნდა წავახალისოთ ქართველი „ახალი მდიდრების“ კაპიტალის ეროვნულ ეკონომიკაში განთავსების პროცესი. მათ დიდი რესურსები აქვთ, რომელთა რაციონალურად გამოყენება ქვეყანას წაადგება.

საინვესტიციო პოლიტიკაში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ბანკებს. უპირველეს ყოვლისა, მათ უნდა დააფინანსონ ეკონომიკის რეალური სექტორი, ის მიმართულებანი, სადაც უფრო მეტი სამუშაო ადგილები იქმნება (მრეწველობა, სოფლის მეურნეობა, მშენებლობა და სხვ.).

გლობალურ პროცესებში ეროვნული ეკონომიკის ჩართვამ მოითხოვა ინფორმაციული უზრუნველყოფის თვისებრივად ახალი სისტემის შექმნა. ამჟამინდელი მაჩვენებლები **მეპი, მშპ, ადამიანის პოტენციალის განვითარების ინდექსი** და სხვა, რომლებიც გამოიყენება ქვეყნების ცხოვრების დონის შეფასებისათვის, საკმარისი არ აღმოჩნდა ეკონომიკაში კრიზისული მოვლენების პროგნოზირებისათვის. მაგალითად, როგორც პრაქტიკამ გვიჩვენა **მშპ არ გამოდგება ეკონომიკის მდგრადი განვითარების დახასიათება-შეფასებისათვის.** ამიტომ საჭიროა შეიქმნას სტატისტიკურ მაჩვენებელთა ახალი სისტემა. მასში წარმოდგენილი უნდა იყოს არა მხოლოდ სოციალურ-ეკონომიკური კრიტერიუმები, **არამედ პოლიტიკური სტატისტიკის (დემოკრატიისა და სამოქალაქო საზოგადოების ფორმირების, პოლიტიკური და საზოგადოებრივი სტრუქტურების საქმიანობის, პოლიტიკური სტაბილურობის მახასიათებლების და სხვ.) მაჩვენებლებიც.**

სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება არსებითად დამოკიდებულია პოლიტიკურ ფაქტორებზე. ერთ-ერთი მათგანია სახელმწიფოს ტერიტორიულ ადმინისტრაციული მოწყობის პრინციპი (მოდელი). ამ პრობლემის ირგვლივ აზრთა სხვადასხვაობაა. **ჩვენი აზრით, საქართველო უნდა იყოს ფედერაციული რესპუბლიკა. ფედერაციული სუბიექტებია: აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკა და მხარეები. ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული მოწყობის სისტემაში პირველი დონე უნდა იყოს სოფელი, თემი, დაბა, ქალაქი – ადგილობრივი თვითმმართველობა.** მას აქვს საზღვრები (ტერიტორია), ქონება, ფინანსური წყაროები, ჰყავს წარმომადგენლობითი ორგანო (საბჭო, ან საკრებულო), რომელიც აირჩევა 3 წლის ვადით და ამტკიცებს მამასახლისს (გამგებელს). მეორე დონეა

– აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკა (მას საქართველოს კონსტიტუციით მინიჭებული აქვს განსაკუთრებული სტატუსი (პარლამენტი, მთავრობა, პრეზიდენტი, დროშა, კონსტიტუცია) და მხარეები, რომლებსაც ყავთ წარმომადგენლობითი ორგანო, რომელიც პარლამენტთან შეთანხმებით ამტკიცებს მხარის ადმინისტრაციის ხელმძღვანელს).

მესამე დონე (ცენტრი) – პარლამენტი, მთავრობა, პრეზიდენტი.

მართვის დონეებს შორის კონსტიტუციით გამიჯნულია უფლებამოსილებანი, საზღვრები, საკუთრება, ბიუჯეტი, ფინანსური წყაროები. პარლამენტი აირჩევა 5 წლის ვადით. იგი შედგება ორი პალატისგან. ერთ-ერთ პალატას, როგორც წესი, უხელმძღვანელებს აფხაზეთის წარმომადგენელი. ასევე აფხაზეთისთვის მთავრობაში განისაზღვრება კვოტა – მთავრობას აკომპლექტებს პარლამენტის უმრავლესობა.

ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების სტრატეგია (ტაქტიკა) მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრავს საგარეო (განსაკუთრებით მისი მთავარი შემადგენლის – საგარეო-ეკონომიკური) პოლიტიკას. იგი დროის ადეკვატური უნდა იყოს. დრო კი მკვეთრი ცვლელადობით, პრობლემის წარმოქმნა-განვითარების დღემდე უცნობი ნიშან-თვისებებით (გლობალიზაციის გავლენა) ხასიათდება და ქვეყნების წინაშე ახალ-ახალ ამოცანებს აყენებს. ეს თავისებურება აიძულებს ქვეყანას თავისი შესაძლებლობები, როლი, ფუნქციები ახლებურად შეაფასოს არა მხოლოდ საკუთრივ, არამედ მსოფლიო განვითარების ძირითადი ფაქტორების (განსაკუთრებული ინტერესების) გათვალისწინებითაც. საქართველოს გეოპოლიტიკური პოზიციების განმტკიცების ფონზე არა მხოლოდ ხელსაყრელი პირობები ყალიბდება, არამედ, იზრდება გამონწვევები, რისკები უსაფრთხოებისთვის.

ქვეყნის სტრატეგიული მიზანი უნდა იყოს ევროკავშირის სივრცეში სრული ინტეგრაცია. ყოველმხრივ მხარი უნდა დავუჭიროთ რუსეთთან კეთილმეზობლური ურთიერთობების დამყარებას, რუსეთის ბაზარზე ეკონომიკური სუბიექტების დამკვიდრებას. უნდა გავიცნობიეროთ, რომ საქართველოს თავისთავადობის შენარჩუნება-განმტკიცებისთვის ბენჯის ხიდზე მუდმივად, ფხიზლად და სხვათა ინტერესების გათვალისწინებითაც გავლა მოუწევს. ეს მისი ისტორიული ბედისწერაა.

გაოეკონომიკა – სტრატეგიული რეაქსია

საქართველოს ამჟამად ხელსაყრელი გეოპოლიტიკური და გეოეკონომიკური (ტრასეკა, ენერჯეტიკული დერეფანი, ყარსი-ახალქალაქის რკინიგზა და სხვ.) მდგომარეობა აქვს, ევროპისა და აზიის ქვეყნების ინტერესების შეჯერებისა და საკუთარი ეროვნული მიზნებისთვის გამოყენებით ევრაზიის სივრცეში დამკვიდრდეს ძლიერი პოლიტიკური და ეკონომიკური

სუბიექტის როლით.

გასათვალისწინებელია, რომ ქართულ ფენომენში მხოლოდ ევროპული შემადგენელი არ არის წარმოდგენილი, არამედ რეალური აზიური კომპონენტიცაა, რომელსაც ქვეყნის წარსულში ძლიერად აქვს ფესვები გადგმული. ეს ის შემთხვევაა, როცა საქართველო ევრაზიის სივრცეში წარმოდგენილია არა მისი ევროპული და აზიური ნაწილების (შემადგენლების) არითმეტიკული ჯამის სიდიდით, არამედ მასზე მეტი განზომილებით. ამას თვისებრიობას ეძახიან. სწორედ ეს აძლევს საქართველოს გეოპოლიტიკურ სივრცეში მანევრირების უნიკალურ შანსს. საქართველოს შეუძლია ექსკლუზიური როლის შესრულება კავკასიის ერთიანი ეკონომიკური სივრცის (ბაზრის) ფორმირებაში, რომელშიც სომხეთთან, აზერბაიჯანთან, ირანთან, თურქეთთან ერთად მონაწილეობას მიიღებენ რუსეთის ფედერაციის ჩრდილოკავკასიის სუბიექტები. კავკასია პლანეტის უნიკალური რეგიონია. იგი მომავალში უნდა წარმოვიდგინოთ როგორც მსოფლიო ბაზრის დიდი პოტენციალის ტერიტორიული სეგმენტი, ამიტომ პრინციპული მნიშვნელობა აქვს მისი შესაძლებლობების (რესურსების) კომპლექსურ ამოქმედებას.

გასათვალისწინებელია, რომ „დიდი აბრეშუმის გზა“ ორ კონტინენტს შორის არა მარტო ეკონომიკურ (სამეურნეო) ინტერესებს ემსახურებოდა, არამედ კულტურის სფეროს განვითარებასაც. ეს ფუნქცია მომავალშიც „აბრეშუმის გზის“ მოდერნიზებული პროექტის განხორციელება-ფუნქციონირების დონეზე, ძლიერ ფაქტორად დარჩება. ამ ისტორიული ფუნქციის განხორციელებისა და გეოპოლიტიკურ სივრცეში ერთ-ერთი წარმმართველი ლიდერის როლს ისტორიულად საქართველო ასრულებდა. ეს, უპირატესობასთან ერთად, საგანგებო და ისტორიული პასუხისმგებლობაცაა.

საქართველოს მიერ ამ როლის შესრულებას, სხვა პირობებთან ერთად, ეფექტიანი სოციალურ-ეკონომიკური სისტემა სჭირდება. სწრაფად ცვლელადი პოლიტიკური კონიუნქტურა, აზიის ფენომენის მზარდი ხასიათი, რუსეთის, ჩინეთის, ინდოეთის, ირანის, შუა აზიის ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკების განვითარების თავისებურებანი, ტენდენციები და ორიენტირები, შავი ზღვის აუზის რეგიონალური პრობლემების გადაწყვეტის კომპლექსური ხასიათი, აფრიკისა და, საერთოდ, წინააზიის რეგიონში შექმნილი ვითარება, რომლის ინიცირება აშშ-ის და ევროპის ინტერესების გავლენით მოხდა, საქართველოს უქმნის ხელსაყრელ გარემოს ევრაზიის სივრცეში მანევრირებისთვის. ეს სტრატეგიული რესურსია, რომლის გონივრულად გამოყენება ამავდროულად ეროვნული თანხმობის (შიდა ეროვნული ფაქტორების თანმიმდევრულად და ერთიანი სისტემის ამოქმედებით) მიღწევისა და სიმტკიცის გარანტიაც იქნება (გარე და შიდა ფაქტორების ერთობლიობა, როცა მათი შერწყმა ხდება ისტორიული ამოცანის განხორციელებისათვის).

წარმოდგენილი მდგომარეობის (პრინციპების) მიხედვით ქვეყნის განვითარების საგარეო სტრატეგიაში უნდა მოხდეს ამოცანებისა და პრობლემების სისტემატიზაცია, განისაზღვროს პრიორიტეტები, დროსა და სივრცეში მათი რეალიზაციის ეტაპები, თანმიმდევრობა, მექანიზმები და სხვა.

ქვეყანაში ამჟამად შექმნილი მდგომარეობა, თავისებურებანი და ტენდენციები, როცა ქვეყანა ღია ეკონომიკის პრინციპებით ფუნქციონირებს და მსოფლიო ინტეგრაციულ პროცესებშია ჩართული, როცა დრო ახალ გამოწვევებს გვთავაზობს, როცა სოციალური დაძაბული მდგომარეობა რეალურად ხელს უშლის სამოქალაქო საზოგადოებისა და სახელმწიფოებრიობის ფუნდამენტური პრინციპების განხორციელებას, ქვეყნის განვითარებას სჭირდება პროგრამული მართვა. ქვეყნის მდგრადი და უსაფრთხო განვითარების პროგრამის შედგენაში აქტიური მონაწილეობა უნდა მიიღოს საზოგადოებრივ ურთიერთობათა ყველა სუბიექტმა. ხოლო ტრიადას – სახელმწიფოს-მეცნიერებას-ეკლესიას უნდა დაეკისროს ქვეყნის განვითარების სტრატეგიის განსაზღვრისა და მისი განხორციელების კოორდინაცია. ამ შემთხვევაში უფრო მოხერხდება ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი იდეოლოგიის საფუძველზე განვითარების უმთავრესი ფაქტორების სწორად განსაზღვრა და შეთანხმებულად ამოქმედება.

რატომ სახელმწიფოს? მხოლოდ სახელმწიფოს შეუძლია ქვეყნის განვითარების დაგროვილი გამოცდილება, ერთი მხრივ, მოსახლეობის ცოდნის (განათლების, მეცნიერების) არსებული პოტენციალი, მეორე მხრივ, და მესამე მხრივ მოსახლეობის სოციალური ენერჯია ქვეყნის აღმშენებლობის უმთავრეს ფაქტორად აქციოს. ამისათვის საჭიროა ქვეყნის განვითარებას დღევანდელი მდგომარეობის სწორი ანალიზი და პროგნოზირება, სტრატეგიის განსაზღვრა, სახელმწიფოს მშენებლობის ისტორიული გამოცდილებისა და ახალგაზრდული ენერჯიის (მემკვიდრეობითობის პრინციპი) ერთდროულად და თანმიმდევრულად ამოქმედება, განვითარების ერთიან პროცესში მათი ჩართვა. **ქვეყნის აღმშენებლობის სახელმწიფო სტრატეგიით და ხელისუფლების ლიდერობით უნდა წარიმართოს.**

რატომ მეცნიერებას? ქვეყნის განვითარების არსებული მდგომარეობის ანალიზი, პროგნოზირება, სტრატეგიის განსაზღვრა უნდა მოხდეს მეცნიერების თანამედროვე მიღწევების საფუძველზე. სწორედ მეცნიერული ცოდნა განსაზღვრავს განვითარების მრავალი ვარიანტიდან ოპტიმალურს. მეცნიერება მუდამ უნდა ასაზრდოებდეს პრაქტიკას, დროულად უნდა ასწრებდეს მის განზოგადებას და შესაბამისი კორექტივები უნდა შეჰქონდეს შემუშავებულ სტრატეგიაში.

რატომ ეკლესია? იგი ისტორიულ ფუნქციას ასრულებდა და ასრულებს მამულთან და ენასთან ერთად, ქართული ფენომენის მტკიცე დასაყრდენი (ღვთაებრივი საუნჯე (ილია) იყო, არის, და უნდა იქნეს მომავალშიც! ილია ამობდა: „ქრისტეს სჯული ქართველებისათ-

ვის მარტო სარწმუნოებითი აღსარება კი არ იყო. იგი ამასთან ერთად პოლიტიკური ქვეითკირიც იყო საქართველოს მრავალ ნაწილების გასაერთიანებლად და შემოსაკრებად. ერთობა სარწმუნოებისა ერთობას ერისას მოასწავებდა... სხვათაშორის, ქართველი ერი ამისათვის უფრთხილდებოდა თავის რჯულს, რომელიც თავის შინაგან ღირსების გარდა, დუთაობას უწევდა ერთობასა“.

გასათვალისწინებელია, რომ ქართული ეკლესია კარგი მაგალითია სარწმუნოების და მეცნიერების ერთმანეთში ბედნიერი მორიგებისა. გამეცნიერებული სარწმუნოება და გასარწმუნოებული მეცნიერება. ეს იყო ის, რასაც სიბრძნეს ეძახიან (ილია). ამასთან, მოვალენი ვართ დღევანდელი გადასახედოდან სწორად შევაფასოთ საქართველოს სახელმწიფოებრივ მართვაში ეკლესიის როლის უნიკალური გამოცდილება. მხედველობაში მაქვს დავით აღმაშენებელ-გიორგი ჭყონდიდელის პოლიტიკური ტანდემის მოდელი. ამ მოდელის მეცნიერული შესწავლის აუცილებლობაზე სხვადასხვა დროს საკუთარი აზრი საჯაროდ გამოვთქვი (გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 2-3 აგვისტო, 1998წ.) მიმანჩნდა (მიმანჩნია), რომ დავით აღმაშენებელი-გიორგი ჭყონდიდელის პოლიტიკური ტანდემის მოდელის გათანამედროვეობა უნდა იყოს ქართული სახელმწიფოებრიობის აღორძინების ამოსავალი პრინციპი. ცნობილია, რომ ამ მოდელის მთავარი ღერძი ცოდნას, მეცნიერებას ეყრდნობა. ძლიერი ხელისუფლების გვერდით ნამყვანი ფიგურა იყო არა მეჭურჭლეთუხუცესი (არა ეკონომიკის სფერო), არამედ მნიგნობართუხუცესი (განათლების, მეცნიერების, საერთოდ, აზროვნების სფერო), რომელიც ეროვნულ იდეოლოგიას (მართლმადიდებლობას) ეფუძნებოდა და ორგანულად ერწყმოდა. საკითხი დგას არა წარსულის სახელმწიფოს მართვის აღიარებული სისტემის ბრმად გადმოტანაზე, არამედ საჭიროა სწორად ავხნათ, თუ როგორ და რატომ მივიდა ასეთი მოდელის (სტრუქტურის) ჩამოყალიბებამდე მაშინდელი პოლიტიკური და ფილოსოფიური აზროვნება. რა იყო ის მთავარი, რომელზეც აღმოცენდა იგი. აქვე აღვნიშნავთ, რომ დღეს ეკლესიაში მიმდინარე არაორდინალური პროცესები, თავად ეკლესიის როლისა და გავლენის მზარდი ტენდენციები, ერის კონსოლიდაციის რთული ამოცანა, რომელიც მნიშვნელოვანწილად განპირობებულია გარეფაქტორების გავლენით, აუცილებლად მოითხოვს სახელმწიფოსა და ეკლესიის საქმიანობის კოორდინაციას.

დადგა დრო, რომ ქართველმა ერმა („როგორც კრებული ისტორიით შედუღებულ ერთ-სულ და ერთხორც მკვიდრთა“) მტკიცედ განაცხადოს: „გვეყო ბატონებო ჩვენი ანწყოსი და მომავლის ბედის სხვაზედ მიგდება, ჩვენი გაჭირვების „გულის ტკივილის და წადილის პატრონი ჩვენვე უნდა ვიყვნეთ“ (ილია).

დღევანდელ თაობას ევალება მზად იყოს ამ საგანგებო და ისტორიული მნიშვნელობის ამოცანის შესრულებისთვის!